

Ο Sigmund Freud και άλλοι πιο πρόσφατοι ψυχαναλυτές, ψυχολόγοι, συγγραφείς, καλλιτέχνες, κλπ, έχουν διερευνήσει παραμύθια και μύθους, σε μια προσπάθεια να κατανοήσουν ψυχολογικές διεργασίες και μηχανισμούς άμυνας, όπως είναι η διάσπαση (splitting), η προβολή, η εξιδανίκευση και η άρνηση, τα στάδια ανάπτυξης, το τραύμα και η δυναμική της οικογένειας και άλλων ομάδων, επειδή πιστεύουν ότι μέσα από την εξερεύνηση και ανάλυση αυτών των αφηγήσεων δύναται κανείς να αυξήσει την επίγνωση και την αυτογνωσία και να μεταμορφώσει οδυνηρές εμπειρίες. Τα παραμύθια, όπως και τα όνειρα, μπορούν να προσφέρουν ένα παράθυρο σε ασυνείδητο υλικό και μπορεί κανείς να αποκαλύψει πολλά τόσο για τον συγγραφέα της ιστορίας όσο και για τον αναγνώστη. Επιπλέον, τα παραμύθια και οι μύθοι αντανakλούν και ρίχνουν φως σε συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια και στην ηθική και πολιτική πραγματικότητα της εποχής που δημιουργήθηκαν. Συχνά απεικονίζουν και διερευνούν τη δυναμική της οικογένειας, των συγκρούσεων και τρόπων αντιμετώπισης δύσκολων καταστάσεων και διλημάτων, και περιέχουν μαθήματα ηθικής και αίσιο τέλος όπου τα θύματα και οι αδύναμοι νικούν τους σκληρούς και ισχυρούς και όπου η ομοιόσταση και η ισορροπία (homeostasis and equilibrium) του συστήματος - της ομάδας αποκαθίσταται. Θρησκευτικά θέματα, πρακτικές και ηθικά διδάγματα είναι επίσης κοινά θέματα των παραμυθιών, και ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η μάλλον θλιβερή ιστορία της Κάρεν, της μικρής ορφανής, στην ιστορία ***Τα Κόκκινα Παπούτσια***. Κεντρικά θέματα στα παραμύθια και στους μύθους είναι οι ανθρώπινες τάσεις, συμπεριφορές και χαρακτηριστικά όπως η δίψα για εξουσία και πλούτο, το θάρρος και η αυτοθυσία, η σκληρότητα και η ηλιθιότητα, η καλοσύνη και η δικαιοσύνη. Χρησιμοποιούνται σύμβολα για να εκφράσουν διάφορα θέματα και πτυχές της προσωπικότητας των ανθρώπων, συναισθήματα και δυναμικές ομάδων και είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον το πώς σύμβολα που συνδέονται με παρόμοιες ψυχολογικές διαδικασίες, εμπειρίες, δυναμικές ή ηθικά διδάγματα είναι κοινά σε όλες τις κουλτούρες και πολιτισμούς. Για παράδειγμα, τα φρούτα, ο παντογνώστης καθρέπτης, το δάσος, δέντρα και ζώα, καθώς και άλλα αντικείμενα εμφανίζονται σε πολλές ιστορίες σε όλο τον κόσμο. Στη Χιονάτη το δηλητηριώδες μήλο την βυθίζει σε κόμμα ή σε μια κατάσταση διάσχισης. Είναι το μήλο που την κρατά σε αυτή την κατάσταση προσωρινού θανάτου, μέχρι να είναι σε θέση να το αποβάλλει από το λαιμό της. ***«Και αυτό συνέβη όταν σκόνταψαν πάνω σε ένα κούτσουρο ενός δέντρου και από το σοκ το δηλητηριώδες κομμάτι του μήλου που είχε δαγκώσει η Χιονάτη πετάχτηκε από το λαιμό της. Και μετά από λίγο άνοιξε τα μάτια της, σήκωσε το καπάκι του γυάλινου φέρετρου, ανασηκώθηκε, και ήταν πιο ζωντανή από ποτέ»*** (Αυτή η εκδοχή της Χιονάτης γράφτηκε από τους Αδελφούς Γκριμ και μεταφράστηκε στα αγγλικά από την Margaret Hunt). Στην ίδια αυτή

ιστορία ένα άλλο σύμβολο που βρίσκουμε συχνά σε διάφορα παραμύθια είναι ο μαγικός καθρέφτης, το εργαλείο που επιτρέπει στην μητριά να γνωρίζει κάθε βήμα που κάνει η Χιονάτη, και ως εκ τούτου, να κατανικά κάθε προσπάθεια της να παραμείνει ασφαλής.

Συχνά, οι χαρακτήρες σε αυτές τις ιστορίες βιώνουν δύσκολα παιδικά χρόνια στην οικογένειά τους ή έχουν υποστεί κακομεταχείριση, κακοποίηση, απόρριψη, παραμέληση και χειραγώγηση από απόντες πατέρες, σκληρές μητρίες ή ανταγωνιστικά αδέλφια. Δύο πολύ δημοφιλή παραμύθια οικογενειακής κακομεταχείρισης είναι η ιστορία της Χιονάτης, της ηρώδας του δημοφιλούς γερμανικού παραμυθιού που δημοσιεύθηκε αρχικά από τους Αδελφούς Grimm το 1812, και οι εκατοντάδες παραλλαγές της Σταχτοπούτας που έχουν βρεθεί σε όλον τον κόσμο. Πιστεύεται ότι η ιστορία της Σταχτοπούτας καταγράφηκε αρχικά στην Κίνα, στη συνέχεια, γράφτηκε από τον Ιταλό Glambattista Basile, από τον Γάλλο Charles Perrault το 1697, από τους αδελφούς Γκριμ το 1812, και ούτω καθεξής. Μια άλλη ίσως λιγότερο γνωστή ιστορία πατρικής προδοσίας είναι η ιστορία ***Το κορίτσι χωρίς χέρια***, η οποία υπάρχει στη συλλογή των Αδελφών Γκριμ. Και πάλι υπάρχουν πολλές εκδοχές και αυτής της ιστορίας. Οι ήρωες ή ηρωίδες αναγκάζονται συχνά να εγκαταλείψουν την οικογένεια ή τον τόπο της θυματοποίησης τους σε αναζήτηση αγάπης, ασφάλειας και μιας καλύτερης ζωής. Το ταξίδι, το οποίο συχνά περιλαμβάνει κακουχίες, συνήθως καταλήγει στην απελευθέρωση, στην μεταμόρφωση και πνευματική ανάπτυξη, την λύτρωση και την ευτυχία.

Πιο πρόσφατα, ο Bruno Bettelheim, ο οποίος έχει δημοσιεύσει το *Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales* (1976), έχει ενσωματώνει τα παραμύθια στην διαδικασία της ψυχοθεραπείας του, διότι πιστεύει ότι τα παραμύθια είναι ένα σημαντικό εργαλείο για τα παιδιά που μαθαίνουν να κατανοούν την πολιτισμική πραγματικότητα και να επιβιώνουν στον κόσμο. Αν θεωρήσουμε τα παραμύθια ως αλληγορίες και αν τα προσαρμόσουμε στις ηλικιακές ανάγκες των αναγνωστών, διότι κάποια είναι αρκετά βίαια ή τρομακτικά για πολύ μικρά παιδιά, τότε μπορούν να γίνουν χρήσιμα εργαλεία εξερεύνησης της πραγματικότητας μας και εύρεσης λύσεων. Μια εικόνα ή ένα θέμα μπορεί να ταυτιστεί με μια ασυνείδητη διαδικασία του αναγνώστη και μπορεί να προκαλέσει έντονα συναισθήματα, όπως φόβο, οργή ή λύπη, που μπορεί στη συνέχεια να οδηγήσει στην επεξεργασία και στον θετικό γνωστικό επανακαθορισμό της εμπειρίας. Επίσης, επειδή οι ήρωες και οι ηρωίδες καταφέρνουν να δραπετεύσουν και να υπερνικήσουν καταστροφικές δυνάμεις και να ξεπεράσουν αδικίες και σκληρότητα, πολλά παραμύθια περιέχουν ισχυρές εικόνες και μηνύματα μεταμόρφωσης και επούλωσης. Τελοσπάντων,

επειδή η ικανότητα της προσαρμογής και της αλλαγής βρίσκεται και εντός μας, οι ιστορίες και η δική μας κατανόηση τους μπορούν να μας βοηθήσουν στην εύρεση του δρόμου μας και στην επούλωση των πληγών μας. Σύμφωνα με τον Joseph Campbell, πολλοί από τους πιο σημαντικούς μύθους του κόσμου υποστηρίζουν το μονοπάτι που οδηγεί τους ανθρώπους προς την εκπλήρωση, την οποία αυτός αποκαλεί *ευδαιμονία*.

Τόνια Αλεξανδρή, 4 Ιανουαρίου, 2016